

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โสวจิตสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย พร้อมรับฟังคำชี้แนะว่ากล่าว จัดเป็น ๑ ในนาถกรรมธรรม ๑๐^๑ (ธรรมที่ทำให้เป็นที่พึ่งของตนได้) และมงคล ๓๘^๒ หากขาดธรรมข้อนี้แล้ว นอกจากจะทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้ยากแล้ว ชีวิตยังขาดสิ่งที่เป็นมงคลไปอย่างน้อยก็หนึ่งประการ การเปิดใจรับคำว่กล่าวตักเตือน หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ แม้มีใช้สาคัญในทางพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นธรรมข้อสำคัญสำหรับการมีชีวิตที่ดีงาม คนว่าง่ายมีความเคารพเชื่อฟัง และตั้งอยู่ในโอวาทของผู้มีคุณธรรม ย่อมจะได้รับการถ่ายทอดคุณงามความดี เป็นที่มาแห่งสิริมงคลทั้งปวง ความเป็นผู้ว่าง่ายจะเกิดขึ้นกับบุคคลใดได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีความสำนึกอยู่เสมอว่า ยังมีสิ่งที่จะต้องฝึกฝนอบรมตนเองอีกมาก แล้วหมั่นสังเกต หมั่นแสวงหาความรู้ และคุณธรรมจากผู้อื่นอยู่เสมอ เมื่อพบแล้วก็ยินดีให้ท่านผู้รู้แนะนำสั่งสอน โดยไม่มีจิตเพ่งโทษ ไม่ถือรังฉันท์จริง หรือทำให้ท่านเกิดความขัดเคือง แต่ให้ตระหนักในความมีเมตตา และความเสียสละของท่าน ที่ช่วยแนะนำสั่งสอนให้เป็นคน ดี ความเป็นคนว่าง่าย เป็นทางมาแห่งความเจริญ และเป็นคุณธรรมของคนทุกระดับชั้น และทุวัย ถ้าเป็นผู้น้อยเมื่อผิดพลาดก็จะมีผู้ใหญ่คอยตักเตือน ถ้าเป็นผู้เสมอกัน เพื่อนๆก็กล้าชี้แนะ แม้เป็นผู้ใหญ่ ถ้าหากฝึกเปิดใจให้กว้าง ทำใจให้กล้า รู้จักรับฟังเหตุผลของผู้น้อยที่แนะนำด้วยความปรารถนาดี ก็จะมีแต่ความเจริญ นับว่ามีสิริมงคลติดตัว ความเป็นคนน่ารักก็จะบังเกิดขึ้น มนุษย์ต้องอาศัยการว่กล่าวตักเตือนแนะนำสั่งสอนจากผู้หวังดีมาตั้งแต่ไร้เดียงสา และน้อมรับคำสั่งสอนด้วยความเคารพเชื่อฟัง การปฏิบัติตนเป็นคนว่าง่าย สอนง่ายนั้น ถ้าเป็นบุตรก็จะทำให้เป็นที่รักที่เอ็นดูของบิดา มารดา ถ้าเป็นศิษย์ย่อมได้รับความรัก ความเมตตาจากครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ถ้าเป็นผู้น้อยย่อมได้รับความรักใคร่ เอ็นดูจากผู้ใหญ่ ตลอดถึงความว่าง่ายกับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ก็จะได้เพื่อนคู่คิด มิตรไม่ทำร้าย นำพาชีวิตสู่ความเจริญฝ่ายเดียว^๓

สภาพสังคมไทยในอดีต พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย จะเป็นผู้ทรงอิทธิพลในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน ถึงแม้ลูกหลานจะออกเรือนแล้วก็ตาม ก็ยังนิยมอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับพ่อแม่ ปู่ย่า ตา

^๑ อก.ทสก.(ไทย) ๒๔/๑๗/๒๕.

^๒ ขุ.ขุ.(ไทย)๒๕/๕/๓.

^๓ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี), มงคลในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔๙.

ยาย ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ความผูกพันกัน บุตรธิดานอกจากจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่แล้ว ยังได้รับการดูแลจากปู่ย่า ตายาย ลูกหลานมีความเคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสอน คำตักเตือนว่ากล่าวด้วยความเต็มใจ ซึ่งโอกาสที่เด็กจะออกนอกกลุ่มนอกทางจึงแทบไม่มี ประสบการณ์ของผู้ใหญ่สามารถช่วยส่งเสริมในการอบรมเลี้ยงดู กล่อมเกลายบุตรหลานให้เติบโตมาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ทั้งจากโรงเรียน และครอบครัว ได้รับการอบรมในเรื่องของความประพฤติ ขนบธรรมเนียม และประเพณีต่าง ๆ ผู้ใหญ่จะคอยให้การช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาในทุก ๆ เรื่อง เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต เด็ก ๆ ได้ซึมซับคำสั่งสอนต่างๆจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นต่อไป กล่าวได้ว่า สถาบันครอบครัวไทยในอดีตมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายให้แก่ลูกหลานจากรุ่นสู่รุ่น ให้เติบโตเป็นคนที่มีความเคารพ อ่อนน้อม ยอมรับ และยินดีปฏิบัติตามผู้ที่ให้คำแนะนำ สั่งสอนด้วยคุณธรรม เพื่อความเจริญรุ่งเรือง และเกื้อกูลความดีแห่งตน สังคม และประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้ การอยู่ร่วมกันของคนไทยในอดีต ถึงแม้จะมีคนต่างชาติ ต่างศาสนา อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศก็ตาม แต่ทุกคนก็อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสงบ สันติ เอื้ออาทร แบ่งปัน ยอมรับฟังความคิดเห็นด้วยเหตุผล โดยเน้นประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติเป็นสำคัญ ความขัดแย้งทางความคิดที่นำไปสู่ความรุนแรงจนทำให้สังคมโดยรวมต้องได้รับผลกระทบจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งให้ความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าความรู้สึก หรือคุณค่าทางจิตใจ การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดทางสังคมภายใต้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้เกิดช่องว่างความเป็นผู้อาวุโส และผู้น้อยเพิ่มมากขึ้น ด้วยสภาพสังคมภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง การแยกตัวจากครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเดี่ยวหลังแต่งงาน ชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสร้างครอบครัวใหม่ ในสภาพสังคม และวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ตลอดถึงเศรษฐกิจที่รุนแรง ทำให้พ่อแม่สังคมเดี่ยวนั้นมีเวลาน้อยลงในการอบรมบ่มนิสัยลูกที่เกิดขึ้นมา เด็กๆเติบโตขึ้นด้วยวัตถุที่พ่อแม่หามาให้มากกว่าความอบอุ่นทางจิตใจ ซึมซับการแข่งขันเพื่อให้ได้มี และได้เป็นอย่างที่ดีสังคมยกย่อง โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของใครนอกจากตัวเอง กลายเป็นคนที่มีจิตใจคับแคบ ไม่อยากเห็นใครดีกว่าตน เป็นคนไม่มีเหตุผล ใช้อารมณ์ตัดสินเหตุการณ์มากกว่าการใช้สติปัญญาแก้ไข ไม่ยอมรับฟังคำว่ากล่าวตักเตือน สั่งสอนจากใคร ถึงแม้การสั่งสอน ตักเตือนนั้นจะเกื้อกูลความดีแห่งตน และความเจริญมากกว่าที่เป็นอยู่ก็ตาม เพราะเชื่อมั่นในตนว่าเป็นคนเก่ง มีความสามารถในการหาให้ได้มา ได้มี และได้เป็นมากกว่าคนอื่น เป็นที่ยอมรับ และสรรเสริญของสังคมอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อมีผู้ว่ากล่าวตักเตือน อบรมสั่งสอน ก็จะเกิดอาการการขัดเคือง ก้าวร้าว โต้แย้ง ไม่น้อมรับมาปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้อาวุโสกว่าในครอบครัวของตน เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ก็ตาม ทำให้เป็นคนว่ายากสอนยากไป ด้วยเหตุนี้ การอยู่ร่วมกันของคนไทยในปัจจุบัน จึงต่างคนต่างอยู่ ต่างความคิดเห็น แบ่งฝ่ายหาพวกพ้องที่คิดแบบเดียวกันกับ

ตนเองมาร่วมความคิดเดียวกัน ถูกครองครองธรรมบ้าง ไม่ถูกครองครองธรรมบ้าง ต่างเน้นประโยชน์ตน และพวกพ้องเป็นสำคัญ อยู่กันด้วยความหวาดระแวง ปราศจากความสุข สงบ สันติ เอื้ออาทร การแบ่งปัน การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นระหว่างกันด้วยเหตุผล ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดที่นำไปสู่ความรุนแรง จนทำให้ตน สังคม และประเทศชาติต้องได้รับผลกระทบอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักคำสอนของความเป็นผู้ว่าง่ายในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่าย และนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ให้ได้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย การนอบน้อมถ่อมตน การยอมรับ และปฏิบัติตาม ในคำว่ากล่าวตักเตือน อบรมสั่งสอน จากผู้หวังดีมีคุณธรรม หรือบัณฑิต อันเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข อีกทั้งยังเป็นการเกื้อกูลความดีแห่งตน สังคม และพระพุทธศาสนา ซึ่งคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักพระพุทธศาสนานั้น จะเป็นกุญแจที่นำไปสู่การพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างถูกต้องดีงาม ซึ่งถ้าคนบนผืนแผ่นดินไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายแล้ว การอยู่ร่วมกันด้วยความสุข สงบ สันติ เหมือนอย่างในอดีตก็คงจะกลับมาอีกครั้ง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักโสวจัสสตา (ความเป็นผู้ว่าง่าย) ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคต่อความเป็นผู้ว่าง่าย ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ หลักโสวจัสสตาและ คุณค่ากับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบหลักคำสอนความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบหลักธรรมที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคต่อความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ต้องการทราบการประยุกต์ใช้หลักโสวจัสสตา และคุณค่ากับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นศึกษาความเป็นผู้ว่าง่าย (โสวจัสสตา) ที่ปรากฏในพระพุทธานุศาสนาเถรวาท ดังนี้

๑.๔.๑ ศึกษาถึงลักษณะ ความหมาย แนวคิด ประเภท ความสำคัญ อานิสงส์ของความเป็นผู้ว่าง่าย การฝึกตน กรณีตัวอย่างผู้ว่าง่ายและผู้ว่ายากในสมัยพุทธกาล และกรณีตัวอย่างผู้ว่าง่ายในปัจจุบัน

๑.๔.๒ ศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคต่อความเป็นผู้ว่าง่าย

๑.๔.๓ ศึกษาคุณค่าความเป็นผู้ว่าง่ายเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย จะได้ศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย โดยอาศัยพระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหลักสำคัญ และอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาชั้นหลังๆ ตลอดจนหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความเป็นผู้ว่าง่าย

๑.๕ คำนิยามศัพท์

ในการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และเป็นเป็นไปในทิศทางเดียวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้นิยามศัพท์ ดังนี้

ความเป็นผู้ว่าง่ายหรือโสวจัสสตา หมายถึง ความเป็นบุคคลที่ยอมรับคำพูดของผู้อื่น ทั้งคำว่าร้าย ทั้งคำพูดสรรเสริญ โดยมีโยนิโสมนสิการ

คนหัวอ่อน หมายถึง บุคคลที่ยอมรับคำพูดและทำตามคนอื่นเพราะเชื่อถือ ศรัทธาหรือมีอิทธิพลเหนือตน โดยปราศจากโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การกระทำความคิดในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิด พิจารณา สืบค้นถึงต้นเรื่อง สืบหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะ พิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบ และโดยอุบายวิธี ให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

บุคคลผู้ว่าง่ายที่ควรแก่การสรรเสริญ หมายถึง บุคคลผู้ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี เป็นผู้ที่มีความดีรอคอยอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ มุ่งแต่จะไปรับเอาแต่ความดี ตั้งใจฟังคำตักเตือน คำสอนจากผู้หวังดี ยินดีรับ และทำตามคำตักเตือน หรือคำสอนนั้นๆ ตลอดจนรู้จักคุณค่าของผู้ตักเตือน หรือผู้สอนด้วยดี

บุคคลผู้ว่าง่ายที่ไม่ควรแก่การสรรเสริญ หมายถึง คนว่าง่ายเพราะเห็นแก่ได้ ว่าง่ายเพราะเห็นแก่อามิส มีลาภผลในห้วงลึกรอคอยอยู่ข้างหน้า เพื่อให้บรรลูลาภผลดังกล่าว จึงแสรังทำกิริยาทำทีว่าเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย พอได้ลาภตามที่ต้องการแล้ว ก็เลิกเป็นคนว่าง่าย

เกื้อกูลความดี หมายถึง การช่วยทำให้เกิดผลดีขึ้น เจริญขึ้นอย่างมีคุณค่าต่อตนเอง สังคม และพระพุทธศาสนา

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่าย อันเกิดจากการศึกษาในครั้งนี ไปปรับใช้เพื่อเกื้อกูลความดีแห่งตน สังคม และพระพุทธศาสนา ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) กล่าวไว้ในหนังสือธรรมเป็นที่พึง ว่า ความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า ความว่าง่ายนั้น เหมาะแก่ชนทุกชั้น เป็นบุคคลที่ยอมรับฟังเหตุผลของคนอื่นที่บอกกล่าว แนะนำ ตักเตือนโดยชอบธรรม เป็นเครื่องโยยจิตใจให้เกิดความสัมพันธที่ดีต่อกัน มีความนับถือและหวังดีต่อกัน ป้องกันความเสื่อมไม่ให้เกิดทั้งส่วนตัว และหมู่คณะ สร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมด้วยดี เป็นบุคคลอันเป็นที่รักแก่ชนทุกชั้น^๔

๑.๖.๒ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความว่าง่ายในหนังสือพุทธศาสนากับสังคมไทยไว้ว่า ความอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น แล้วนำมาพิจารณาให้ถูกต้องเป็นเบื้องต้น ก่อนนำไปใช้ให้ถูกหลักต้องตามหลักธรรม เรียกว่าโสวจิตสตา หรือ ความเป็นผู้ว่าง่าย^๕

๑.๖.๓ เทพพร มังธานี ได้ให้ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายในหนังสือมงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต ความว่า ผู้ที่ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือน สั่งสอนได้ง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล ไม่ดื้อด้าว ไม่คัดค้าน ไม่ถือทิฐิมานะ รู้จักรับฟังคำสอนที่มีค่าด้วยความเคารพ^๖

^๔ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฐายี), **ธรรมเป็นที่พึง**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๒๖), หน้า ๕๙.

^๕ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลดคีมทอง, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐ - ๑๑.

^๖ เทพพร มังธานี, **มงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๑.

๑.๖.๔ สวัสดิ์ พินิจจันทร์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือมงคลในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับลักษณะของผู้ว่าง่าย สรุปใจความได้ว่า ความเป็นผู้ว่าง่าย คือผู้ที่ถูกเขาวักกล่าว ตักเตือนในทางที่ถูกที่ควร ไม่พุดกลบเกลื่อน หรือทำเฉยเมย ไม่ตื้อรันด้วยทิฐิมานะ ไม่ขัดแย้ง และขัดคอผู้กล่าว คิดถึงคุณโทษ และเหตุผล แสดงอาการเอื้อเฟื้อเคารพ และความถ่อมตนต่อผู้กล่าวสอน^๗

๑.๖.๕ พ.อ.ปิ่น มุกทุกัน ได้กล่าวในหนังสือมงคลชีวิต ภาค ๓ เกี่ยวกับประเภทของคนว่าง่าย สรุปได้ว่า คนว่าง่ายมี ๒ ประเภท คือคนว่าง่ายที่เห็นแก่อาภิส เป็นบุคคลที่ไม่ควรสรรเสริญ และบุคคลที่ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ธรรม หรือความดี เป็นบุคคลที่ควรสรรเสริญ เป็นผู้ว่าง่ายที่ถูกต้องตามหลักศาสนา เพราะมีคุณธรรมความว่าง่ายเกิดขึ้นที่ใจ ทำให้เกิดความรู้สึก ๓ ประการ คือ จิตน้อมรับคำสอน ปฏิบัติตามด้วยความเคารพ และรู้คุณค่าความดีของผู้ให้คำสอน^๘

๑.๖.๖ อุทัย ไชยานันท์ ได้ให้ทรรศนะในหนังสือบัณฑิตกับมงคลชีวิตเกี่ยวกับความเป็นผู้ว่าง่าย พอสรุปได้ว่า เมื่อมีผู้อื่นแนะนำ พร่ำสอน ตักเตือนให้โดยชอบธรรมแล้ว ย่อมทำตาม ปฏิบัติตาม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัว ด้วยประการใดๆ ทั้งสิ้น^๙

ข. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๗ ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ กล่าวสรุปว่า มหามาย ของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ ว่า ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย อาจแบ่งเป็น ๒ นัย คือ นัยทางโลกียธรรม หมายถึง บุคคลที่มีความอดทนต่อคำแนะนำ พร่ำสอน ตักเตือน โดยชอบธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติตามโอวาทนั้นด้วยความเคารพ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เพื่อประโยชน์สุขอันเป็นมูลเหตุให้ถึงความเจริญก้าวหน้าต่อตนเอง และผู้อื่นตามสมควรแห่งโอวาทโดยธรรมนั้น ส่วนนัยทางโลกุตตรธรรม หมายถึง บุคคลเป็นผู้ยินดียินยอมรับโอวาทคำสั่งสอนของบัณฑิตด้วยดี โดยโอวาทนั้นเป็นธรรมเพื่อเกื้อหนุนต่อการบรรลุ

^๗ สวัสดิ์ พินิจจันทร์, *มงคลในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๐), หน้า ๓๖.

^๘ สวัสดิ์ พินิจจันทร์, *มงคลในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๐), หน้า ๓๖.

^๙ อุทัย ไชยานันท์, *บัณฑิตกับมงคลชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

มรรคผลนิพพาน แล้วตนย่อมรับธรรมอันเคารพยิ่งมาปฏิบัติให้ถึงสมควรแก่ธรรม เพราะธรรมนั้นเป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณคือการละโทษได้ และนำบุคคลนั้นไปสู่ความหลุดพ้นได้^{๑๐}

๑.๖.๘ สุริย์พร แซ่เอี้ยบ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากนิทานชาดกที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม พระวิหารหลวง วัดสุทัศน์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึงโทษของคนหัวดื้อ ซึ่งเป็นอุปสรรคของความเป็นผู้ว่าง่าย ความว่า บุคคลใด ไม่ทำตามคำสอนของผู้ปรารถนาประโยชน์ ผู้นั้นเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล บุคคลนั้นย่อมเศร้าโศก เหมือนมิตตพินทุกะจับเท้าแพะแล้ว โศกเศร้าอยู่ขณะนี้^{๑๑}

๑.๖.๙ ประโยชน์ สังกสิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวถึงลักษณะของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ถูกต้องตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ความว่า บุคคลที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อบัณฑิตแนะนำพร่ำสอนให้ ตักเตือนให้ โดยชอบธรรม แล้วยินดีน้อมรับปฏิบัติตามคำนั้น ชื่อว่า เป็นบุคคลผู้ว่าง่าย^{๑๒}

ดังนั้น หลักโสวจัสสตา หรือความเป็นผู้ว่าง่าย จึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข อีกทั้งยังเป็นการเกื้อกูลความดีแห่งตน สังคม และพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกุญแจที่นำไปสู่การพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างถูกต้องดีงาม การปฏิบัติตามหลักธรรมของความเป็นผู้ว่าง่าย ยังนับได้ว่าเป็นการเจริญธรรมที่เป็นมงคลชีวิตอีกประการหนึ่ง

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

^{๑๐} ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

^{๑๑} สุริย์ แซ่เอี้ยบ, “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากนิทานชาดกที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม พระวิหารหลวง วัดสุทัศน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๒.

^{๑๒} ประโยชน์ สังกสิน, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๗๒.

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ทราบถึงหลักธรรม ความสำคัญ และคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติย (Secondary Source) ได้แก่ คัมภีร์ชั้นอรรถกถา ฎีกา และอนฎีกาต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ว่าง่าย ที่ปรากฏในพระพุทธานุศาสนนาเถรวาท

๑.๗.๓ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานวิทยานิพนธ์ บทความ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ งานวิจัย เก็บรวบรวม จัดลำดับข้อมูลที่ค้นคว้าได้มาวิเคราะห์ อธิบายขยายความ และแสดงหลักฐาน อ้างอิงข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแต่ละประเด็นที่ตั้งไว้ได้ถูกต้องและชัดเจนมากที่สุด

๑.๗.๔ สรุปผล นำเสนอผลงานวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยนี้ หลังจากการสอบผ่านโครงร่าง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลตาม ประเด็นที่ตั้งไว้ในแต่ละบท ซึ่งบางประเด็นก็ต้องถูกตัดออกไป เพราะเมื่อศึกษาจากข้อมูลเชิงลึก ก็พบว่าบางประเด็นซ้ำซ้อนกัน หรือสามารถรวมเป็นประเด็นเดียวกันได้ การสืบค้นข้อมูลในแต่ละ ประเด็น ผู้วิจัยค้นหาจากสื่อออนไลน์เป็นหลัก ซึ่งเราจะได้ข้อมูลที่กว้างขวางจากทรรศนะของผู้รู้ใน เรื่องที่ศึกษานั้น ๆ ในขณะเดียวกัน ข้อมูลที่ได้นั้นจะต้องอิงจากพระไตรปิฎกเป็นสำคัญ การแสดง ทรรศนะที่ผิดจากพระไตรปิฎกไม่สามารถนำมาอ้างอิงได้ ทั้งที่กล่าวไว้ในเรื่องเดียวกันก็ตาม สิ่งสำคัญ ที่สุดของการทำวิจัย คือ การอ้างอิง เพราะความรู้ในระดับบัณฑิตศึกษานั้น ยังไม่ตกผลึกเพียงพอ การ แสดงทรรศนะ หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ต้องหาหลักฐานมาอ้างอิง ยิ่งผู้วิจัยหาแหล่งอ้างอิงมายืนยัน ความคิดของผู้วิจัยได้มากเท่าไร เท่ากับว่า ผู้วิจัยได้ความรู้สึกจากเรื่องที่ศึกษาได้มากขึ้นเท่านั้น แหล่งยืนยันที่ดีที่สุดก็คือหนังสือ และงานวิจัย ซึ่งถ้าไม่มีคำค้นในใจก็ไม่สามารถไปถึงเรื่องที่ต้องการ จะศึกษาได้

ดังนั้น การหาแหล่งอ้างอิงทางเลือกอื่น ผู้วิจัยจึงใช้หาจากข้อมูลออนไลน์ ซึ่งมีผู้แสดง ทรรศนะในเรื่องที่ต้องการศึกษาไว้มากมาย เป็นทรรศนะหรือมุมมองใหม่ ๆ แต่ในขณะเดียวกัน จะต้อง อ้างอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น ก่อนที่ผู้วิจัยจะสืบค้นข้อมูล ออนไลน์ ผู้วิจัยจะต้องรู้ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการทำวิจัยทาง พระพุทธศาสนา เพื่อรู้นิยาม ความหมาย และสาระสำคัญของเรื่องนั้น ๆ ก่อนเสมอ ซึ่งการหาข้อมูล เพื่ออ้างอิงในพระไตรปิฎกนั้น ผู้วิจัยใช้การหาข้อมูลในวิทยานิพนธ์ในเรื่องที่ ต้องการทราบทางสื่อ อิเลคทรอนิกส์ ก่อนไปเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับจริงว่าตรงกันหรือไม่ก่อนที่จะนำมาอ้างอิงใน งานวิจัย นอกจากนี้ ในพจนานุกรมประมวลศัพท์ (ออนไลน์) ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุตต์ ปยุตโต) ก็เป็นแหล่งอ้างอิงหลักธรรมจากพระไตรปิฎกได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็วที่สุด เช่นเดียวกัน ซึ่งการหาข้อมูลออนไลน์ ยิ่งผู้วิจัยมีคำค้นในใจมากเท่าใด ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลมากมายที่

สามารถนำมาอ้างอิงความคิดในงานวิจัยมากเท่านั้น และสามารถสืบค้นไปถึงแหล่งข้อมูลวิทยานิพนธ์ และหนังสือได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

หลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลมากมายมากองอยู่ตรงหน้า การนำข้อมูลมาร้อยเรียงประกอบกับความคิดของผู้วิจัยในแต่ละประเด็น ให้สอดคล้อง รับกันไปในแต่ละประเด็นนั้น ก็เป็นความสำคัญ อีกขั้นตอนหนึ่ง การหาคำเชื่อมเพียงไม่กี่พยางค์ เช่น ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่า จะเห็นได้ว่า ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็นต้น เพื่อมารับกับข้อมูลมากมายที่ได้มา เมื่ออ่านแล้วต้องไม่สะดุด ซึ่งกว่าจะสรุปในแต่ละบทก่อนให้กรรมการตรวจนั้น ผู้วิจัยต้องอ่านหลายรอบ ซึ่งก็ยังคงมีการแก้ไขอีกมากเช่นกัน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ยิ่งผู้วิจัยมีคำค้นในสิ่งที่อยากรู้มากเท่าใด ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น เพื่อนำมาอ้างอิงความคิด ในแต่ละประเด็นที่ตั้งไว้ ในแต่ละบท ซึ่งเมื่อเสนอข้อมูลครบทุกประเด็นแล้ว ผู้วิจัยจะต้องสรุปไว้ท้ายบท เพื่อสะดวกในการนำไปใช้ในบทสรุป ซึ่งข้อมูลที่นำมาสรุปจะได้ไม่คลาดเคลื่อนจากประเด็นที่ตั้งไว้ บทที่พิสูจน์ความรู้จากเรื่องที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ว่ามากพอหรือไม่ นั่นคือ บทการนำไปใช้ ถ้าเป็นเชิงปริมาณก็นำ ไปสร้างเครื่องมือ โดยใช้วิธีการทางสถิติช่วยวิเคราะห์ และประมวลข้อสรุปเพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด ในส่วนงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือของผู้วิจัยก็คือคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งผ่านการศึกษาหาข้อมูลมาพอสมควร

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงนำเสนอคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่าย ไปประยุกต์ใช้ใน ๓ ประเด็น กับบริบทของสังคมไทยในขณะนี้ เพราะมองเห็นปัญหาว่า คนส่วนใหญ่ที่เป็นปุถุชนย่อมมีความว่ายาก สอนยาก ซึ่งเป็นอุปสรรคขวางกั้นความดี ความเจริญต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นความประมาทในการดำเนินชีวิตอย่างยิ่ง การฝึกตนให้เกิดคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่าย แล้วเชื่อฟังคำสั่งสอน ตักเตือนจากผู้หวังดี หรือบัณฑิต ย่อมเป็นการเกื้อกูลความดีให้เกิดแก่ตน แก่ความเจริญทั้งปวงในการดำเนินชีวิต และย่อมส่งผลถึงความสุขสันติ ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน ในแง่ของสังคมไทยนั้น ความขัดแย้งทางความคิดเป็นปัญหาสำคัญที่นำไปสู่ความรุนแรง ที่มนุษย์สามารถจับอาวุธทำร้ายกันจนบาดเจ็บ และถึงตายได้นั้น การนำคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายไปประยุกต์ใช้ ในการคิดพิจารณาในแต่ละเรื่องที่ไต่ถาม ได้ฟังก่อนการตัดสินใจ หรือเหตุการณ์นั้น ๆ ตามหลักโยนิโสมนสิการ ก็เชื่อได้ว่าความขัดแย้งทางความคิดที่นำไปสู่ความรุนแรงก็จะคลี่คลายลงได้จริง ๆ มิใช่เหมือนคลื่นใต้น้ำอย่างในเวลานี้ ประเด็นสุดท้าย ผู้วิจัยมุ่งนำคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่ายในการเห็นธรรม เคารพธรรม และน่าน้อมนำไปปฏิบัติ ของพุทธบริษัท ๔ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองอยู่ในผืนแผ่นดินไทยได้นานที่สุด เพราะยิ่งพระพุทธศาสนาอยู่ได้นานแค่ไหน ก็เท่ากับว่า เกื้ออายุของประโยชน์สุข ที่มีผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ทั้งทางตรง และทางอ้อม เช่นเดียวกัน ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ นั้น ได้แสดงไว้ในแต่ละบทครบทุกประเด็นที่ได้ตั้งไว้

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ได้รับทราบหลักคำสอนความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ได้รับทราบหลักธรรมที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อความเป็นผู้ว่าง่าย ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๓ ได้รับทราบการประยุกต์ใช้และคุณค่าของความเป็นผู้ว่าง่าย กับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน